

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Gekleurd geïnterpreteerd

Gekleurd geïnterpreteerd

Studiedag sectie Interculturele systeemtherapie van de NVRG

[Utrecht, 26 januari 2018]

Yvonne Ketelaar & Erica Siegers

'Diversiteit in culturen is een zaak voor ons allemaal', zo kondigde de sectie Interculturele systeemtherapie deze studiedag aan. Hulpverleners krijgen steeds meer te maken met een diversiteit aan culturen. Tijdens deze studiedag vertellen een aantal van hen over de specifieke aanpak die zij hebben ontwikkeld.

De eerste sprekerster, Latifa Al Ayachi, hr-adviseur bij de Nationale Politie en hoofdbestuurder bij de Nederlandse Politie Bond, zet in met de stelling 'Diversiteit beklijft niet zonder inclusiviteit'. Ze illustreert dit met een metafoor. Diversiteit is gevraagd worden voor een feestje. Inclusiviteit is gevraagd worden om mee te dansen. Aansprekend brengt zij over dat inclusiviteit begint bij jezelf. 'Wees je bewust van hoe jij zelf zorgt voor veiligheid en een veilig klimaat voor iedereen.'

In een tweeluik rond het thema 'omgaan met cultuurverschillen in de praktijk', worden vervolgens twee groepsbehandelmethodeken gepresenteerd die gericht zijn op diversiteit, identiteit en migratieproblematiek. In de eerste presentatie geven Anna de Voogt, klinisch psycholoog, psychotherapeut en systeemtherapeut, en Hermine Klok, psychomotorisch en lichaamsgericht therapeut, een helder beeld van de door hen ontwikkelde module 'multiculturele samenleving'. Zij ontwikkelden deze module samen bij GGZ inGeest. Ze waren beiden werkzaam bij het CTT- Marjon Arends Instituut en zijn nu beiden werkzaam in eigen praktijk in Amsterdam.

De module is bedoeld voor vrouwen vanaf achttien jaar met een diverse achtergrond die leven in een spanningsveld tussen twee of meer culturen. Een belangrijk doel van deelname aan de groep is het ontwikkelen van een nieuwe identiteit, waarin elementen uit meerdere culturen naast elkaar mogen bestaan en zich met elkaar kunnen verbinden. De aanpak van De Voogt en Klok gaat uit van een holistische visie en zij maken gebruik van verbale en non-verbale technieken uit de groeps- en systeemtherapie. De Voogt en Klok brengen in de behandeling eigen ervaringen in met betrekking tot anders zijn en inclusie en exclusie. Om dit op helpende wijze te kunnen doen, moet je zicht hebben op je eigen normen en waarden, je bewust zijn van je fysieke en culturele kleur, zo betogen zij.

In de groepsbijeenkomsten wordt, evenals in deze workshop, gezorgd voor een gastvrije sfeer. Er is een mooi gedekte tafel met eten dat wordt meegebracht door de deelnemers zelf. Een beeldende afsluiting van de workshop vormt de kleurrijke tekening van een Antilliaanse deelnemer. Te zien is een (Arubaanse) zon, een dividiviboom met rode Nederlandse tulpen en een windmolen. De tulpen lijken eilanden in een blauwe zee. De toepasselijke titel is 'Met elkaar verbonden'. In de tweede presentatie vertelt Annelies Huybrechts, klinisch psycholoog en systeemtheoretisch psychotherapeut, werkzaam in een eigen praktijk en bij Jeugdzorg Ter Elst, over haar binnen de Interactie-Academie ontwikkelde methodiek 'Gespreksroute Trenziria'. Zij licht de methodiek toe aan de hand van voorbeelden uit haar werk met een groep jongeren, die in de nieuwkomersklas problematisch gedrag vertoonden.

De jongeren reflecteren in een groep over hun cultuur, omgangsvormen, migra-

tie en de effecten daarvan op de ontwikkeling van hun eigen identiteit. Zij wisselen verhalen uit over hier en daar, vroeger en nu en over onderweg zijn. Aan de hand van gevoelskaarten worden verhalen verteld. Bijvoorbeeld: 'Ik ben trots op de gastvrijheid in Afghanistan, maar er is veel onveiligheid in mijn land.' Met generatiekaarten, uitgevoerd in verschillende huidskleuren, wordt verkend wat de *do's* en *don'ts* zijn in een cultuur. Deze methode focust op het uitwisselen van verhalen en niet op de fricties, spanningen en problemen. Spreken mag, maar hoeft niet. Het rijke en veelomvattende materiaal, verpakt in een handzame doos met een reisgids als handleiding, biedt de basis en de structuur voor deze inspirerende Gespreksroute Trenziria.

In de middag zijn er parallel twee workshops. Een van de workshops wordt gegeven door Dirck van Bekkum, klinisch-systeemisch antropoloog, groepstherapeut en opleider, en Judith Limahelu, transcultureel systeemtherapeut. Beiden zijn werkzaam in eigen praktijk. Zij bespreken het door hen ontwikkelde concept *Family and Community Continuity* in een workshop met de titel 'Families helpen zichzelf te helpen'. Beoogd wordt het zelfcorrigerend en herstellend vermogen van de familie weer op gang te brengen, en om dat te realiseren is het belangrijk veilige transitionele ruimtes te creëren.

In het begin van de workshop staat het zelf ervaren van het openen van een transitionele ruimte centraal. Een aantrekkelijke omgeving, rituelen en het delen van verhalen dragen daartoe bij. Ook zelfonthulling (Van Bekkum gebruikt de term *self-disclosure*) wordt door Van Bekkum als middel tot verbinding genoemd en getoond. Hij benoemt eigen familiethema's, zijn gevoelens daarbij en zegt meer verbinding met de deelnemers te zoeken. Verschillende

deelnemers stellen kritische vragen over de bedoeling hiervan, en de workshop blijft enige tijd steken in de uitwisseling daarover.

Het concept *Family and Community Continuity* wordt kort toegelicht. Vervolgens geeft Limahelu in kort bestek een beeld van de systeemtherapie met een Iraaks vluchtelingengezin. Het lukt een veilige ruimte te creëren en een brug naar deze familie te slaan, onder andere door het cultureel gekleurde onbegrip tussen school en de familie op te helderen en door het verhaal van de (vlucht)geschiedenis van haar eigen (Molukse en Nederlandse) familie te delen. Met hulp van de interculturele systeemtherapie komt het zelfcorrigerend en herstellend vermogen weer op gang en kan de familie op eigen kracht verder.

De andere workshop, met de titel 'Hulpverlening aan Eritrese jongeren', wordt gegeven door Ilse Verkaaik, intercultureel systeemtherapeut werkzaam bij Arkin en in eigen praktijk Wajibu, en Amine Nafie, verpleegkundige uit Eritrea. Verkaaik heeft samen met haar man vijf jaar geleden in Eritrea een *community based* psychosociaal project opgericht. Nafie was medewerker bij het project. Onderdeel van het project was de *classroom based intervention*, een kortdurende intensieve interventie gericht op preventie van onaangepast gedrag, het verlagen van angst- en stemmingsklachten, het vergroten van veerkracht, geloof in eigen kracht, het stimuleren van normaal gedrag en screening van mensen die meer begeleiding nodig hebben. GGZ Noord-Holland-Noord en Parlan (jeugdzorg) gaan deze methode implementeren, in eerste instantie voor alleenstaande minderjarige Eritrese en Syrische vluchtelingen.

Verbinding, vertrouwen, veerkracht en vernieuwing worden in de bijeenkomsten op verschillende manieren aangesproken.

Gekleurd geïnterpreteerd

Verkaaik en Nafie laten de deelnemers van de workshop een aantal van de gestructureerde oefeningen ervaren. Bijvoorbeeld de startoefening, waarbij de deelnemers rond een parachute in een cirkel staan. Iedereen kan elkaar zien, iedereen is gelijk. Door de parachute ben je verbonden maar is er ook onderlinge ruimte. Door de muziek en de woorden ontstaat er een geruststellende beweging (ritme). De muziek geeft kracht, grond, gevoel van hoop en vertrouwen. Ervaren wordt hoe in deze methode een haast fysiek bewustzijn van eigen kracht, angst en moed centraal staat.

Terugkijkend op deze dag springt het belang van een gastvrij welkom eruit. Je uitgenodigd en verzorgd voelen, is onmisbaar voor degenen die ontredderd en ontheemd in het leven staan. Tot nadenken stemt daarbij de door Al Ayachi genoemde noodzaak van inclusie om diversiteit te laten bestaan. Aansprekend is de positieve werking van het mogen in plaats van het moeten. Spreken hoeft niet en het contact hoeft ook niet over problemen te gaan.

Deze houding biedt niet alleen ruimte aan de ander, maar beschermt de therapeut ook tegen het onbedoeld opleggen van de eigen gewoontes en vanzelfsprekeden.

Bij de afsluitende discussie komt naar voren dat het wenselijk is om werkzame delen uit de groepsmethoden ook toepasbaar te maken voor individuen en gezinnen. Verder komt de uitdaging ter tafel om in de geestelijke gezondheidszorg anno 2018 ruimte te creëren voor een gastvrij welkom en het uitwisselen van verhalen – elementen die zo van belang zijn voor interculturele behandelingen. Genoeg thema's voor een nieuwe kleurrijke en inspirerende studiedag.

Yvonne Ketelaar is werkzaam als Transcultureel systeemtherapeut bij de Banjaard/De Jutters, Parnassia Groep Gouda.
E-mail: y.ketelaar@debanjaard.com.

Erica Siegers is werkzaam als psychotherapeut en systeemtherapeut in een eigen praktijk in Amsterdam.